

Briselē, 14.5.2019.
COM(2019) 228 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

**Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centra (EMCDDA) 2018. gada
izvērtējums**

{SWD(2019) 174 final}

I. KONTEKSTS

Narkomānijas radītie zaudējumi cilvēku un sociālā ziņā ir ļoti lieli. Narkotikas un narkomānija ietekmē daudzus cilvēkus, jo īpaši jauniešu, veselību un labklājību, rada drošības problēmas un izraisa priekšlaicīgu nāvi. Tāpēc narkomānija rada zaudējumus sabiedrības veselības (narkomānijas novēršana, veselības aprūpe un ārstēšana), sabiedrības drošības, vides un darba ražīguma jomā. Nelikumīgu narkotisko vielu tirgus ir dinamiskākais noziedzīgais tirgus ES, un tas spēj ātri pielāgoties narkotisko vielu kontroles pasākumiem.

Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (*EMCDDA*; turpmāk tekstā "Aģentūra") tika izveidots 1993. gadā kā viena no ES decentralizētajām aģentūrām¹. Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1920/2006 (turpmāk tekstā "Dibināšanas regula")² 1. pantu tā mērķis ir nodrošināt ES un tās dalībvalstīm attiecīgu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju Eiropas līmenī par narkotikām, narkomāniju un to sekām. Aģentūras galvenie uzdevumi ir vākt un analizēt esošos datus, uzlabot datu salīdzināšanas metodes, izplatīt datus un sadarboties ar Eiropas un starptautiskajām struktūrām un organizācijām, kā arī trešām valstīm. Aģentūra darbojas kā izcilības centrs, sniedzot informāciju par narkotiku problēmu ne tikai Eiropā, bet arī starptautiskā mērogā.

Dibināšanas regulas 23. pantā ir paredzēts veikt "*Centra ārēju izvērtēšanu reizi sešos gados tā, lai tā atbilstu divām Centra trīs gadu darba programmām*". Izvērtēšana būtu jāveic arī attiecībā uz *Reitox* sistēmu (Eiropas Narkotiku un narkomānijas informācijas tīkls)³. Iepriekšējā izvērtēšana tika veikta 2011./2012. gadā⁴. Tāpēc Komisija ierosināja izvērtēšanu 2017. gada beigās, un tā tika veikta 2018. gadā. Izvērtēšanu veica *ICF Consulting Ltd.* vadīts konsorcijs sadarbībā ar Demokrātijas pētījumu centru (*CSD*) un *Optimicity Advisors* laikposmā no 2018. gada marta līdz novembrim. Izvērtēšanas galīgais ziņojums tiks publicēts tiešsaistē.

Šis ziņojums tiks iesniegts Eiropas Parlamentam un Padomei, kā arī Aģentūras valdei. Šim Komisijas ziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā ir sniegta ārējā izvērtējuma rezultātu sīka analīze.

II. IZVĒRTĒJUMA KONSTATĒJUMI

Izvērtēšanai bija šāda piemērošanas joma:

- *materiālā piemērošanas joma*: izvērtējums aptvēra divus Aģentūras darba pīlārus, t. i., sabiedrības veselību un drošību. Tika izvērtēta Aģentūras pārvaldība un administrācija, organizatoriskā struktūra, darbības, finansējums un resursi, informācijas pārvaldība un *Reitox* darbs, sadarbība ar citām attiecīgajām ES aģentūrām

¹ Padomes 1993. gada 8. februāra Regula (EEK) Nr. 302/93, ar ko izveido Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centru, OV L 36, 12.2.1993., 1. lpp.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Regula (EK) Nr. 1920/2006 par Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centru (pārstrādāta versija), OV L 376, 27.12.2006., 1. lpp., kurā jaunākie grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. novembra Regulu (ES) 2017/2101, ar ko attiecībā uz informācijas apmaiņu, agrīnās brīdināšanas sistēmu un riska novērtēšanu saistībā ar jaunām psihoaktīvām vielām groza Regulu (EK) Nr. 1920/2006, OV L 305, 21.11.2017., 1. lpp.

³ Skatīt Dibināšanas regulas 5. pantu.

⁴ https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/drug-control/docs/2012_emcdda_evaluation_main_report_en.pdf

(piemēram, tieslietu un iekšlietu aģentūrām⁵, Eiropas Zāļu aģentūru (*EMA*), Eiropas Slimību profilakses un kontroles centru (*ECDC*) un starptautiskām organizācijām (piemēram, Pasauls Veselības organizāciju (*PVO*), Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroju (*UNODC*) u. c.), partnerības ar trešām valstīm un pētījumu rezultātu paziņošana un izplatīšana,

- *ģeogrāfiskā piemērošanas joma*: izvērtēšana aptvēra valstis, kuras paziņoja datus Aģentūrai, t. i., ES dalībvalstis, Norvēģiju un Turciju, kā arī trešās valstis, ar kurām Aģentūrai ir ciešākas attiecības, jo ir noslēgtas darba vienošanās, sadarbības nolīgumi u. tml.,
- *laikā ierobežota piemērošanas joma*: izvērtēšana aptvēra pasākumus, kas tika veikti laikposmā no 2013. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 30. jūnijam⁶, lai tā atbilstu divu secīgu Aģentūras trīs gadu stratēģiju un darba programmu pabeigšanai.

Izvērtēšanā Aģentūra tika novērtēta, pamatojoties uz iepriekšējā izvērtējuma konstatējumiem, atbilstīgi pieciem standarta izvērtēšanas kritērijiem: efektivitāte, produktivitāte, saskaņotība, atbilstība un ES pievienotā vērtība. Izvērtēšanas jautājumi saistībā ar gūtajām mācībām tika attiecināti uz šiem pieciem kritērijiem. Izvērtēšanas secinājumi ir izklāstīti turpmāk tekstā atbilstīgi pieciem kritērijiem un sīkāk pievienotajā dienestu darba dokumentā.

Darbuzzņēmējs, veicot ārēju izvērtējuma pētījumu, konstatēja vairākus ierobežojumus, kuri ietekmē šo ziņojumu. Galvenais ierobežojums bija atsaucēs datu nepieejamība vairākumā elementu, kas apgrūtināja analīzes virzību. Citi jautājumi, kuri var ietekmēt konstatējumu precizitāti, ir izvērtējuma īsais termiņš, mazs saņemto atbilžu skaits uz dažiem jautājumiem vai no konkrētām ieinteresēto personu grupām, saņemto datu kvalitāte, kā arī dažādu galveno darbības rādītāju izmantošana visā izvērtēšanas periodā un tas, ka nebija pieejams pa darbības jomām sadalīts budžets⁷.

A. Atbilstība

Atbilstības kritērija ietvaros tika pārbaudīta Aģentūras rezultātu atbilstība tās daudzo ieinteresēto personu vajadzībām. Ar to tika novērtēta Aģentūras spēja pielāgoties zinātniskajām, ekonomiskajām, politiskajām, sociālajām un tehnoloģiskajām pārmaiņām. Visbeidzot, atbilstības kritērija ietvaros tika noteikti ieinteresēto personu viedokļi par pārraudzības piemērošanas jomas iespējamu paplašināšanu, kā arī paraugprakses noteikšanu attiecībā uz nelikumīgām un likumīgām vielām un ar vielām nesaistītu, atkarību veicinošu uzvedību.

Aģentūras darbību rezultāti atbilda tās daudzo ieinteresēto personu vajadzībām, sniedzot atbilstošu un savlaicīgu informāciju. Aģentūra lielā mērā pievērsās politikas veidotāju vajadzībām, jo īpaši ES līmenī, kā arī mazākā apmērā valstu līmenī, kā tas tika pierādīts ar

⁵ Tieslietu un iekšlietu aģentūras, izņemot *EMCDDA: CEPOL* (Eiropas Savienības Tiesībaizsardzības apmācības aģentūra), *EASO* (Eiropas Patvēruma atbalsta birojs), *EIGE* (Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts), *eu-LISA* (Eiropas Savienības Aģentūra lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā), *Eurojust*, Eiropols (Eiropas Savienības Aģentūra tiesībaizsardzības sadarbībai), *FRA* (Pamattiesību aģentūra) un *Frontex* (Eiropas Robežu un krasta apsardzes aģentūra).

⁶ Tika noteikts, ka darbuzzņēmēja darba termiņa beigu datums ir 2018. gada 30. jūnijs, t. i., diena, kad tika iesniegts Aģentūras vispārējais pārskats par darbībām 2017. gadā

http://www.emcdda.europa.eu/publications/gra/2017_en.

⁷ Sīkāku informāciju skatīt V.B sadaļā un II pielikuma 2. punktā pievienotajā dienestu darba dokumentā.

visiem apspriešanās pasākumu līdzekļiem. Ir iespējas ciešāk sadarboties ar zinātnisko kopieni, kā arī iespējas uzlabot savu pamanāmību speciālistu vidū un plašā sabiedrībā.

Aģentūra labi pielāgojās dažādām pārmaiņām izvērtēšanas periodā. Narkotiku pieprasījums un piedāvājums ir dinamiska un mainīga vide, un Aģentūra reaģēja, pievēršot lielāku uzmanību jauniem draudiem un tendencēm, izstrādājot jaunas metodikas un izmantojot informāciju no publiskiem avotiem, piemēram, notekūdeņu analīzi⁸ vai tendenču analītiķu pētījumus⁹. Attiecībā uz publikācijām Aģentūra pievēršas dažādām auditorijām, pielāgojot tās dažādām ieinteresētajām personām. Kopumā intervijas apliecināja, ka ir vajadzīgi izstrādājumi, kas būtu vairāk vērsti uz nākotni, nosakot turpmākās tendences un riskus, lai labāk papildinātu ES sagatavotību un reakciju pastāvīgi mainīgajā narkotiku vidē, kā arī sazinoties tieši ar valstu ieinteresētajām personām.

Aģentūra veica iekšēju reorganizāciju, lai labāk pielāgotos narkotiku politikas politiskajiem un stratēģiskajiem mērķiem, un pievērsās ekonomiskajiem ierobežojumiem, nosakot prioritātes savām darbībām un pārdalot resursus.

Izvērtēšanā tika apsvērts arī jautājums par iespējamu turpmāku Aģentūras darbības jomas paplašināšanu. Izvērtējuma rezultāts attiecībā uz šo jautājumu bija nepārliecinošs. Lai gan vairākums dalībvalstu pārstāvju un Aģentūras darbinieku atbalstīja paplašināšanu, iekļaujot citas likumīgas un nelikumīgas vielas, piemēram, alkoholu, tabaku vai recepšu zāles, un — mazākā mērā — atkarību veicinošu uzvedību, piemēram, azartspēles, ES līmeņa ieinteresētās personas un starptautiskās organizācijas nāca klajā ar atšķirīgiem viedokļiem.

B. Efektivitāte

Efektivitātes kritērija ietvaros tika novērtēts tas, cik veiksmīgi Aģentūra virzās uz saviem mērķiem un Dibināšanas regulā noteiktajām prioritātēm un kāds progress ir panākts. Tika pārbaudīts tas, cik lielā mērā “EMCDDA stratēģijas 2025. gadam”¹⁰ izraisītās pārmaiņas struktūrā un nesen veiktā iekšējā reorganizācija ietekmēja tās efektivitāti. Citi šajā kritērijā pārbaudītie aspekti bija *Reitox* tīkla efektivitāte¹¹, iekšējo pārraudzības instrumentu izmantošana, ārējie faktori, kas ietekmē Aģentūru un tās starptautiskās darbības, piemēram, darbs ar trešām valstīm un starptautiskām organizācijām.

Ņemot vērā vispārējo iespaidu no apspriešanās ar ieinteresētajām personām, izvērtēšana apliecināja, ka Aģentūra ir atzīta un ka ieinteresēto personu kopienas to augstu vērtē kā izcilības centru, kas sniedz informāciju par narkotiku problēmu ne tikai Eiropā, bet arī starptautiskā mērogā. Iegūtā informācija tiek uzskatīta par attiecīgu, objektīvu, uzticamu un noturīgu, kā pierāda mērķtiecīgais pilsoniskās sabiedrības un zinātniskās kopienas apsekojums, kā arī sabiedriskā apspriešana. Tie paši avoti apliecināja, ka galvenās jomas, kas

⁸ http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/waste-water-analysis_en

⁹ Tendencu analītiķu norādījumi: www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/trendspotter-manual_en; jaunākais tendenču analītiķu pētījums ir par jaunākajām tendencēm kokaīna tirgū: <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/10225/2018-cocaine-trendspotter-rapid-communication.pdf>

¹⁰ http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4273/2017.1998 EMCDDA STRATEGY 202 5_web-1.pdf.

¹¹ *Reitox* tīkla dalībnieki ir izraudzītas valsts iestādes vai aģentūras, kas atbild par datu vākšanu un ziņošanu par narkotikām un narkomāniju (“valstu kontaktpunkti” vai “valstu narkotiku uzraudzības centri”).

jāuzlabo un jāstiprina, ietver informācijas salīdzināmības uzlabošanu, vizuālo palīgglīdzekļu turpmāku izmantošanu un tulkojumu kvalitātes uzlabošanu.

Izvērtēšanā tika konstatēts, ka vairākums Aģentūras trīs gadu stratēģijās un darba programmās noteikto mērķu bija sasniegti.

Attiecībā uz narkotiku problēmas stāvokļa uzraudzību Aģentūrai darbs veicās labi. Aģentūras iesniegtie pieprasījuma un — mazākā mērā — piedāvājuma dati palīdzēja informēt attiecīgās iestādes un speciālistus, uzlabojot viņu spēju reaģēt uz narkotiku tendencēm. Aģentūra ieviesa mehānismus, lai veiktu regulāru un pastāvīgu narkotiku jomas pārmaiņu pārraudzību nolūkā noteikt jaunus riskus. Pārraudzību papildina regulāras un aktuālas informācijas publicēšana par pārmaiņām narkotiku piedāvājumā un pieprasījumā, jo īpaši Eiropas ziņojumā par narkotikām, kā arī daudzās citās publikācijās. Tomēr izvērtēšanā tika secināts arī tas, ka darbs saistībā ar vairāku narkotiku vienlaicīgu lietošanu lielākoties ir nepietiekams. Šajā kontekstā ārējā pētījumā tika norādīts, ka Aģentūras trīs gadu stratēģijās un darba programmās termins “vairāku narkotiku vienlaicīga lietošana” nav minēts nevienu reizi.

Ieinteresētās personas — šajā gadījumā jo īpaši pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas piedalījās sabiedriskajā apspriešanā, atbildot uz apsekojuma un dažu mērķorientētu interviju jautājumiem — pozitīvi novērtēja arī darbu, ko Aģentūra veica, lai pārraudzītu ar narkotikām saistītu problēmu risinājumus. Paraugprakses portāls¹² ir galvenais elements paraugprakses izplatīšanā tādās jomās kā profilakse, ārstēšana, kaitējuma samazināšana un sociālā reintegrācija.

Īstenojot agrīnās brīdināšanas sistēmu (ABS), kas ir pieejama 24 stundas diennaktī, 7 dienas nedēļā, Aģentūra veicināja jaunu psihoaktīvo vielu (JPV) noteikšanu un attiecīgi pastiprināja dalībvalstu spēju apkarot šo problēmu, kas kļūst arvien lielāka. Pēdējos gados pirmo reizi ES konstatēto un tādējādi agrīnās brīdināšanas sistēmai paziņoto jauno psihoaktīvo vielu skaits ir samazinājies no maksimuma 2014. gadā¹³. 2018. gada beigās agrīnās brīdināšanas sistēma pārraudzīja vairāk nekā 700 jaunu psihoaktīvo vielu, no kurām aptuveni puse ir pieejama Eiropas tīrgū attiecīgajā gadā¹⁴. Tomēr konstatētās vielas kļūst arvien bīstamākas, un tāpēc Aģentūra 2017. un 2018. gadā veica vairāk riska novērtējumu nekā iepriekš attiecīgajā gadā¹⁵. Aģentūras nozīme šajā procesā ir pastiprināta ar jauno tiesību aktu par jaunām psihoaktīvām vielām¹⁶.

Visbeidzot, attiecībā uz rīkiem vai instrumentiem, kas paredzēti, lai palīdzētu dalībvalstīm saistībā ar to valsts narkotiku politiku, pēc īpaša pieprasījuma tika piešķirts īpašs atbalsts

¹² http://www.emcdda.europa.eu/best-practice_en

¹³ Paziņojumi 2012. gadā (atsauces gads): 73; 2013. gadā: 81; 2014. gadā: 101; 2015. gads: 98; 2016. gads: 66; 2017. gads: 53.

¹⁴ Avots: EMCDDA.

¹⁵ 2017. un 2018. gadā tika veikti vienpadsmit riska novērtējumi, kas bija pamatā Komisijas priekšlikumiem par vielu kontroli. Šajos riska novērtējumos ietvertās vielas bija akrilolifentanils, furanilfentanils, AB-CHMINACA, ADB-CHMINACA, 5F-MDMB-PINACA, CUMYL-4CN-BINACA, 4-fluorizobutirilfentanils, tetrahidrofuranilfentanils, karfentanils, metoksiacetilfentanils un ciklopropilfentanils.

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. novembra Regula (ES) 2017/2101, ar ko attiecībā uz informācijas apmaiņu, agrīnās brīdināšanas sistēmu un riska novērtēšanu saistībā ar jaunām psihoaktīvām vielām groza Regulu (EK) Nr. 1920/2006, OV L 305, 21.11.2017., 1. lpp.; Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. novembra Direktīva (ES) 2017/2103, ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2004/757/TI, lai narkotiskās vielas definīcijā iekļautu jaunas psihoaktīvas vielas, un atceļ Padomes Lēmumu 2005/387/TI, OV L 305, 21.11.2017., 12. lpp.

dažām dalībvalstīm, lai palīdzētu tām izstrādāt vai pārraudzīt to valsts narkotiku stratēģiju un politiku. 2015. gadā tā bija Vācijas, Īrijas un Luksemburgas gadījumā. Ir izstrādāti rīki un instrumenti narkotiku politikas izvērtēšanai un narkotiku tirgus pārraudzībai¹⁷.

Reitox tīkls efektīvi iesniedza datus un informāciju, kas bija vajadzīga, lai izvērtēšanas periodā sasniegtu Aģentūras trīs gadu stratēģijās un darba programmās noteiktos mērķus. Ārējā pētījumā tika secināts arī tas, ka, pamatojoties uz dažādu ieinteresēto personu, tostarp *EMCDDA* darbinieku, atsauksmēm, dažādu valstu kontaktpunktu iesniegto datu kvalitāte un savlaicīgums atšķīrās, lai gan kopš pēdējās izvērtēšanas ir panākts progress. Šo atšķirību galvenais iemesls ir valstu kontaktpunktiem pieejamie cilvēku un finanšu resursi. Ir iespējams veikt turpmākus uzlabojumus, jo īpaši attiecībā uz iesniegto datu salīdzināmību.

Aģentūras darbības starptautiskā līmenī ir saderīgas ar ES prioritātēm ārējā darbībā. Aģentūra sniedz trešām valstīm ar pierādījumiem pamatotu ES politikas veidošanas pieredzi narkotiku pārraudzībā, tādējādi palīdzot uzlabot vispārējo izpratni par narkotiku problēmu, kas savukārt pārtop pilnīgākā priekšstatā par situāciju ES. Starptautiskās ieinteresētās personas un Aģentūras darbinieki vispārīgi vienojās, ka varētu darīt vairāk starptautiskā līmenī, t. i., strādāt ar citām trešām valstīm un labāk sadarboties ar starptautiskām organizācijām. Tomēr tam ir jāatbilst Aģentūras misijai, sasaistoties ar labāku izpratni par narkotiku problēmu. Ieinteresētās personas, ar kurām tika veikta apspriešanās, norādīja, ka pastāv pārklāšanās, piemēram, dublēšanās ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja veikto datu vākšanu, kas būtu jānovērš.

Lai gan “*EMCDDA* stratēģijas 2025. gadam” īstenošanas un iekšējās reorganizācijas dēļ notikušās pārmaiņas Aģentūras struktūrā ir salīdzinoši jaunas un ir vajadzīgs vairāk laika, lai ietekme materializētos, šķiet, ka tās ir pozitīvi ietekmējušas Aģentūras efektivitāti. Iekšējā reorganizācija ir atbalstījusi arī Dabināšanas regulā noteikto uzdevumu veikšanu un tās mērķu sasniegšanu. Piemēram, zinātnisko resursu pārstrukturēšana atbilstīgi “*EMCDDA* stratēģijas 2025. gadam” abiem pīlāriem ir palīdzējusi Aģentūrai iesniegt noturīgākus datus, pielāgoties jaunām zinātniskām un vides pārmaiņām un reaģēt uz problēmām un konteksta nobīdēm narkotiku jomā.

Ārējie faktori, kas ir ietekmējuši Aģentūras efektivitāti, ietver narkotiku lietošanas mainīgo vidi, jaunas tirdzniecības vietas un jaunas drošības problēmas saistībā ar narkotikām un jauniem valsts politikas virzieniem. Aģentūra proaktīvi reaģēja uz šiem faktoriem, kā izklāstīts iepriekš.

Vispārīgais izvērtējuma secinājums ir tāds, ka šķiet, ka daudzie rīki un mehānismi (gan iekšēji, gan ārēji), ko izmanto Aģentūras iznākumu un rezultātu pārraudzīšanai un pārskatīšanai, darbojas labi un ir atbilstoši, lai nodrošinātu pārskatatbildību un tās kopējo darbības rezultātu pienācīgu novērtējumu. Tomēr izvērtējuma ziņojumā ir uzsvērts, ka, tā kā izvērtēšanas periodā tika izmantoti dažādi galvenie darbības rādītāji (GDR) un nebija pieejams pa darbības jomām sadalīts budžets, darbības rezultātu pārraudzību var veikt, vienīgi

¹⁷ Skatīt, piemēram, “*Evaluating drug policy: a seven-step guide to support the commissioning and managing of evaluations*” (“Narkotiku politikas izvērtēšana: septiņu posmu pamatnostādnes ar mērķi sniegt atbalstu izvērtēšanas veikšanā un pārvaldībā”), www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4680/td0417390enn1.pdf, kā arī attiecīgo tīmekļa vietni (www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/policy-evaluation) vai “*Trendspotter manual: a handbook for the rapid assessment of emerging drug-related trends*” (“Tendenču analītiķu norādījumi: rokasgrāmata ātrai jaunu, ar narkotikām saistītu tendenču novērtēšanai”), <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/10233/2018-trendspotter-manual.pdf>.

pamatojoties uz pamatrādītājiem. Būtu jāveic papildu pasākumi, ar ko pilnveido rādītājus un ievieš pa darbības jomām sadalītu budžetu, lai mazinātu šādu problēmu nākotnē.

C. Produktivitāte

Produktivitātes kritērija ietvaros tika novērtēts apmērs, kādā Aģentūra veica savas darbības, sasniedza savus mērķus un rezultātus par saprātīgām izmaksām finanšu resursu un cilvēkresursu, kā arī administratīvo pasākumu ziņā.

Nemot vērā ierobežotos pieejamos datus, izvērtējumā varēja pamatoti secināt, ka Aģentūra ir lietderīgi izmantojusi pieejamos cilvēku un finanšu resursus, lai sasniegtu trīs gadu stratēģijās un darba programmās noteiktos rezultātus, iznākumus un ietekmi. Ieviešot pārmaiņas savā organizācijas un pārvaldības struktūrā un pārdalot pieejamos (cilvēku un finanšu) resursus, Aģentūra uzlaboja savus rezultātus un ieviesa jaunus izstrādājumu un pakalpojumu veidus, nesaņemot papildu finansējumu.

Izvērtēšanas periodā budžets bija salīdzinoši nemainīgs ar pavisam nelielām svārstībām. Salīdzinājumā ar 2012. gadu budžets palielinājās par mazāk nekā 1 %. Lielākā daļa budžeta (2017. gadā 60 %) tiek tērēta personāla izmaksām. Šīs izmaksas ietver gan operatīvās, gan administratīvās/atbalsta funkcijas. Izvērtēšanas periodā operatīvo darbinieku īpatsvars pakāpeniski pieauga no 68 % 2012. gadā līdz 71 % 2017. gadā.

Aģentūras darba sniegtie ieguvumi ietver: skaidru un pilnīgu priekšstatu par narkotiku situāciju ES; apzinātas debates par narkotiku politikas virzieniem un stratēģijām; lietderīga narkotiku un narkomānijas speciālistu tīkla (*Reitox*) efektīvu veicināšanu, tostarp efektīvu informācijas un paraugprakses apmaiņu; proaktīvu pieeju jaunām vielām un jaunām tendencēm; zinātniskās izcilības veicināšanu. Ir grūti noteikt šo ieguvumu apmēru, taču kopumā visas ieinteresētās personas ES, valstu un starptautiskā līmenī augstu vērtē Aģentūras rezultātus.

Aģentūra nodrošina labu cenas un vērtības attiecību, jo tās rezultātu un pasākumu īstenošanas un pārvaldības izmaksu attiecība ir laba salīdzinājumā ar tiem pašiem mērījumiem citās ES aģentūrās, kuras ir līdzīgas pēc lieluma un darbības jomas, kā liecina salīdzinošās novērtēšanas gadījumu izpēte¹⁸. Labumus Eiropas līmenī nevarētu sniegt viena vienīga valsts struktūra, jo īpaši tādu standarta rādītāju izstrādi, ko piemēro visi *Reitox* tīkla dalībnieki, ar narkotikām saistīto politikas virzienu un pasākumu testēšanu, agrīnās brīdināšanas sistēmu attiecībā uz jauniem apdraudējumiem un paraugprakses apmaiņu.

Sasniegtie galvenie darbības rādītāji un budžeta izpildes lielais īpatsvars liecina, ka izvērtēšanas perioda sākumā pieņemtais decentralizētais pārvaldības modelis sniedza paredzētos rezultātus. Tie liecina, ka pašreizējā pārvaldības, organizatoriskās struktūras un vadības sistēma un darba metodes ir atbilstošas tās darbībām. Ir iespēja vienkāršot Aģentūras administratīvo struktūru un darba metodes, piemēram, pārskatīt un modernizēt informācijas un komunikācijas tehnoloģiju rīkus, kā arī veikt labāku iekšējo plānošanu, pieņemot pa darbības jomām sadalītus budžetus.

¹⁸ Salīdzinošās novērtēšanas gadījumu izpētē Aģentūra tika salīdzināta ar Pamattiesību aģentūru (*FRA*) pēc vairākiem kritērijiem; ārējā izvērtējuma galīgā ziņojuma 4. pielikums. Turklāt gadījumu izpētē arī Aģentūras budžets tika salīdzināts ar Pamattiesību aģentūras, Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras (*EU-OSHA*) un Eiropas Patvēruma atbalsta biroja (*EASO*) budžetu; skatīt pievienotā dienestu darba dokumenta VI.C sadaļu.

Aģentūra ir uzlabojusi savus informatīvos pasākumus tiešsaistē, un ieinteresētās personas pauda savu apmierinātību ar informatīvajiem pasākumiem un saziņu, uzskatot, ka tā ir diezgan produktīva. Varētu veikt uzlabojumus, lai sasniegtu valstu ieinteresētās personas, galvenokārt politikas veidotājus un speciālistus.

D. Saskaņotība

Saskaņotības kritērijā tika pārbaudīts, kādā apmērā Aģentūras darbības un mērķi atbalstīja galvenās ES politikas norises un papildināja citu ES aģentūru un dalībvalstu veiktās darbības, tostarp to atbilstība tiesiskajam regulējumam. Tika vērtēta arī saskaņotība ar Vienoto pieeju par decentralizētām aģentūrām¹⁹ un Aģentūras trīs gadu stratēģiju un darba programmu²⁰ atbilstība Dibināšanas regulas, ES Narkomānijas apkarošanas stratēģijas (2013.–2020. gads)²¹ un tās rīcības plānu²², kā arī Eiropas Drošības programmas²³ mērķiem.

Ārējās izvērtēšanas ietvaros veiktajā dokumentu izpētē tika konstatēta liela saskaņotība ar tiesisko regulējumu un trīs gadu stratēģijās un darba programmās noteiktajiem mērķiem un darbībām. Visi abos stratēģiskajos dokumentos noteiktie mērķi atbilst Dibināšanas regulai, un tos var izsekot atbilstīgi minētajai regulai. Aģentūras darbības ir sniegušas būtisku ieguldījumu plašākās ES prioritātēs narkotiku politikas jomā, risinot gan narkotiku pieprasījuma, gan piedāvājuma problēmas, lai gan piedāvājuma problēmas tika risinātas mazākā mērā, kā arī sniedzot tehnisko atbalstu un pieredzi ES iestādēm. Tomēr, lai gan Dibināšanas regulas I pielikumā ir īpaši noteikts, ka būtu jāpārtrauca dati par vairāku narkotiku vienlaicīgas lietošanas jaunajām tendencēm, tas nav minēts Aģentūras mērķos, kas noteikti stratēģiskajos dokumentos, un tas nav pietiekami izpētīts.

Tika konstatēts arī tas, ka Aģentūras trīs gadu stratēģijās minētie mērķi un darbības bija saskaņotas ar ES Narkomānijas apkarošanas stratēģiju un Aģentūras rīcības plāniem. Saskaņotību ar Eiropas Drošības programmu pierāda cita starpā vērienīgais kopīgais darbs ar Eiropas Savienības Aģentūru tiesībsardzības sadarbībai (Eiropols), tostarp vairākas kopīgas publikācijas, piemēram, ziņojumi par Eiropas narkotiku tirgu²⁴ un jaunākā publikācija “*Drugs and the darknet*”²⁵ (“Narkotikas un tumšais tīkls”).

Lai gan salīdzinājumā ar iepriekšējo izvērtēšanas periodu Aģentūra ir panākusi progresu, risinot ar piedāvājumu saistītās problēmas, šajā jomā vēl ir iespējams veikt uzlabojumus. Aģentūra izstrādāja ar piedāvājumu saistītus rādītājus un cieši sadarbojās ar Eiropolu ar narkotiku piedāvājumu saistītos jautājumos. Tomēr datu vākšana par jautājumiem, kas saistīti

¹⁹ Papildu informāciju par Vienoto pieeju skatīt vietnē https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/joint_statement_and_common_approach_2012_lv.pdf.

²⁰ 2013.–2015. gads: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/676/wp2013-15_393821.pdf un 2016.–2018. gads: <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2095/TDAX16001ENN.pdf>.

²¹ OV C 402, 29.12.2012., 1. lpp.

²² ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāns 2013.–2016. gadam, OV C 351, 30.11.2013., 1. lpp.; ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāns 2017.–2020. gadā, OV C 215, 5.7.2017., 21. lpp.

²³ COM(2015) 185 final.

²⁴ 2016. gads: <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/10225/2018-cocaine-trendspotter-rapid-communication.pdf>; 2013. gads: http://www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/drug-markets_en

²⁵ <http://www.emcdda.europa.eu/darknet>

ar narkotiku piedāvājumu, būtu vēl jāuzlabo²⁶. Lai to izdarītu, valstu kontaktpunktiem, kas ir Aģentūras galvenie datu piegādātāji, būtu jāiesniedz papildu dati.

Aģentūra ir labi pieskaņojusies Vienotajai pieejai par decentralizētām aģentūrām. Ieviestie rīki un mehānismi darbojas labi un ir piemēroti, lai nodrošinātu pārskatatbildību un pienācīgu vispārējā snieguma novērtējumu. Trīs gadu stratēģiju un darba programmu, kā arī pārvaldības plāna īstenošanas pārraudzība tiek veikta ar vairākiem pārraudzības pasākumiem. Skaidru galveno darbības rādītāju izstrāde ir vērtējama pozitīvi, tomēr izvērtēšanas periodā tie ir mainījušies, un tāpēc daļēji nebija iespējams veikt salīdzinājumus laika griezumā un ar iepriekšējo izvērtēšanu. Tomēr Aģentūra vēl nav veikusi dažas Vienotās pieejas darbības, jo īpaši tās, kas saistītas ar pārvaldību un budžetiem sadalījumā pa darbības jomām. Citi elementi, kas pietrūkst līdz pilnīgai atbilstībai Vienotajai pieejai, ir noteikti ārējā izvērtēšanā un izklāstīti pievienotajā dienestu darba dokumentā.

Saskaņotību ar citām ES aģentūrām, tostarp Eiropolu, Eiropas Zāļu aģentūru (*EMA*), Eiropas Slimību profilakses un kontroles centru (*ECDC*) un ES Aģentūru tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās (*Eurojust*), veicināja tas, ka šīs aģentūras pārskatīja viena otras darba programmas. Turklāt Aģentūras mērķi un darbības, tostarp tās, kas noteiktas “*EMCDDA* stratēģijā 2025. gadam”, papildināja Eiropas Komisijas un citu Eiropas aģentūru mērķus un darbības.

Pastāv sinerģijas ar Eiropas Komisiju narkotisko vielu prekursoru jomā, ar Eiropolu un Eiropas Zāļu aģentūru jaunu psihoaktīvo vielu jomā, ar Eiropas Slimību profilakses un kontroles centru ar kopīgām publikācijām un misijām saistībā ar infekcijas slimībām, kas pārnestas, lietojot narkotikas, un ar Patērētāju, veselības, lauksaimniecības un pārtikas izpildaģentūru paraugprakses izstrādē sabiedrības veselības jomā. Sinerģijas, kuras varētu izpētīt labāk, ietver attiecības ar Eiropas Komisijas departamentu, kas atbild par veselību (*GD SANTE*).

Kopumā ir daži jautājumi, kas pārklājas ar citām aģentūrām, jo Aģentūra ir vienīgā, kuras darbs ir saistīts ar narkotiku situāciju ES. Pēc būtības dublēšanās ir minimāla, bet pastāv liela sinerģiju iespējamība. Ieinteresētās personas neuzskatīja, ka iespējama Aģentūras apvienošana ar kādu citu aģentūru būtu vēlama²⁷.

Attiecībā uz saskaņotību ar dalībvalstu politikas mērķiem, kas saistīti ar narkotikām, mazākums respondentu norādīja, ka Aģentūras darbības ir diezgan nesaskaņotas. Tas bija saistīts ar to, ka vairākas dalībvalstis, nosakot savu narkotiku politikas virzienu mērķus, izmanto visu atkarību pieeju, savukārt Aģentūras pilnvarās nav iekļautas likumīgās vielas un atkarību veicinoša uzvedība. Tāpēc Aģentūra nevar iesniegt dalībvalstīm datus par citām atkarībām, lai atbalstītu to politikas virzienus.

Aģentūra veic kopīgas darbības un ir izveidojusi sinerģijas ar Eiropolu, ES Tiesībaizsardzības apmācības aģentūru (*CEPOL*) un *Eurojust* ar drošību saistītos jautājumos ES narkotiku tirgus

²⁶ Lai noskaidrotu, kāda ir pašreizējā situācija, skatīt *EMCDDA* un Eiropola kopīgo publikāciju “*Improved drug supply indicators for Europe: progress report*” (“Uzlaboti Eiropas narkotiku piedāvājuma rādītāji: progressa ziņojums”), www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/10178/Improved%20drug%20supply%20indicators%20for%20Europe%20Joint%20publication.pdf.

²⁷ 54 % visu aptaujāto ieinteresēto personu pauda šādu viedokli. Turklāt gandrīz visi publiskās apspriešanas dalībnieki sniedza skaidru atbildi uz iespējamo Aģentūras slēgšanu vai apvienošana ar kādu citu struktūru.

kontekstā. Tās pārraudzības un zinātniskā pieredze ir papildinājusi Eiropola darbības, piešķirot narkotiku drošības jautājumiem ES mēroga kontekstu. Aģentūra varētu sniegt lielāku atbalstu drošības jautājumos, izstrādājot ar piedāvājumu saistītus rādītājus un attiecīgas datu kopas.

“EMCDDA starptautiskās sadarbības pamatprogramma 2018.–2025. gadam”²⁸ saskaņo Aģentūras darbības šajā jomā ar “EMCDDA stratēģiju 2025. gadam”. Tomēr Aģentūra varētu pievērst lielāku uzmanību tam, lai saprastu, kā pasaules mēroga narkotiku problēmas un politikas norises ietekmē narkotiku situāciju ES.

Izvērtēšanā tika konstatēts, ka dalībvalstu pienākums iesniegt gada ziņojumu Aģentūrai lielā mērā pārklājas ar to pienākumu iesniegt gada ziņojumus Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas birojam. Tika ierosināts, ka abām aģentūrām vajadzētu strādāt kopā, lai noteiktu iespējamus risinājumus dalībvalstu ziņošanas procesu optimizēšanai un racionalizēšanai, tādējādi uzlabojot paziņoto datu kvalitāti.

E. ES pievienotā vērtība

ES pievienotās vērtības kritērija ietvaros tika pārbaudīti Aģentūras ieguvumi salīdzinājumā ar to, ko varētu sasniegt vienīgi valstu līmenī. Konkrētāk, tika novērtēta Aģentūras spēja uzlabot ar narkotikām saistītu problēmu pārraudzību un reakciju uz tām dalībvalstīs, kā arī tas, cik vērtīgs informācijas avots Aģentūra bija saviem galvenajiem “klientiem”. Šajā kritērijā tika pārbaudīta arī Aģentūras darbību ilgtspēja un novērtēts, vai gadījumā, ja Aģentūras darbība tiktu pārtraukta, būtu dzīvotspējīgas alternatīvas tai uzticēto uzdevumu veikšanai.

Aģentūrai ir teicama reputācija kā vispusīgas, zinātniskas un uzticamas ar narkotikām saistītas informācijas avotam. Tā tiek uzskatīta par galveno ES līmeņa datu avotu, un to izmanto valstu, ES un starptautiskās ieinteresētās personas, jo īpaši politikas veidotāji, pētnieki un speciālisti, kuri strādā šajā jomā.

Aģentūra ir devusi būtisku ieguldījumu, lai sekmētu politikas debates gan ES, gan (mazākā mērā) valstu līmenī. ES līmenī zinātniskas un savlaicīgas informācijas nodrošināšana un līdzdalība ar narkotikām saistītu politikas virzienu izstrādē, īstenošanā un pārraudzībā tika uzskatīta par ļoti svarīgu, lai nodrošinātu, ka politikas debates un ar narkotikām saistīti politikas virzieni būtu pamatoti ar pierādījumiem. Valstu līmenī valsts iestādes uzskatīja, ka paraugprakses apmaiņa un ar pierādījumiem pamatotas informācijas sagatavošana par aktuālajiem tematiem ir īpaši svarīga. Tomēr šķiet, ka dažās dalībvalstīs Aģentūra nav primārais ar narkotikām saistītas informācijas avots, kas nozīmē, ka Aģentūra varētu uzlabot savu līdzdalību valstu līmenī un proaktīvāk iesaistīt speciālistus.

Izvērtējumā tika secināts, ka Aģentūras galvenā pievienotā vērtība ir ar narkotikām saistītu datu vākšanas sistēmas izveide, kas uzliek ziņotājvalstīm pienākumu sistemātiski pārraudzīt narkotiku problēmu, izmantojot vienotu metodoloģiju un kopīgus narkotiku pieprasījuma un piedāvājuma rādītājus. Tas nodrošina lielu savāktu datu kvalitātes un salīdzināmības vienveidību, ļaujot Aģentūrai analizēt informāciju un sagatavot vispusīgu pārskatu par narkotiku situāciju visā ES. ES līmeņa pārskatu augstu vērtē valstu iestādes, kas paļaujas uz to, izstrādājot ar pierādījumiem pamatotus politikas virzienus, pārraugot savu ar narkotikām saistīto politikas virzienu un intervenču efektivitāti un nosakot tendences, kas parādās citviet

²⁸

<http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/9886/International%20Cooperation%20Frame%20work.pdf>.

Eiropā, tādējādi uzlabojot savu spēju pārraudzīt narkotiku problēmu un reaģēt uz to. Uzskata, ka citas atbalsta formas, piemēram, paraugprakses apmaiņa, sniegtie metodiskie norādījumi un līdzdalība ES agrīnās brīdināšanas sistēmā attiecībā uz jaunām psihoaktīvām vielām, pievieno vērtību salīdzinājumā ar to, ko dalībvalstis varētu izdarīt, rīkojoties atsevišķi.

Izvērtēšanā tika noskaidrots, cik neefektīvākas būtu Aģentūras darbības, ja tās veiktu citas iestādes ES vai valstu līmenī. Tādējādi to uzskata par efektīvāko iespēju, jo citas alternatīvas (piemēram, Komisija, dalībvalstis vai starptautiskās organizācijas) apdraudētu analīzes kvalitāti, darbību nepārtrauktību un vienotu izpratni par problēmu, kas ļauj ES paust vienotu viedokli starptautiskos forumos.

Aģentūras darbības pārtraukšana nozīmētu, ka tiktu negatīvi ietekmētas visas attiecīgās ieinteresētās personas, jo īpaši politikas veidotāji, kuriem ir vajadzīga Aģentūras objektīvā informācija, lai izmantotu to savos ar pierādījumiem pamatotajos politikas virzienos. Ja nebūtu Aģentūras, tiktu zaudēts ES līmeņa skatījums uz narkotiku problēmu, jo dalībvalstu savāktie dati būtu sadrumstaloti un daudzos gadījumos to nebūtu vispār, kam būtu nopietnas sekas valstu, ES un starptautiskā līmenī.

III. SECINĀJUMI

Izvērtēšanā, ko papildina ārēja izpēte, tika secināts, ka Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (*EMCDDA*) darbojas labi. Vērtējums ir pozitīvs visos piecos izvērtēšanas kritērijos, bet vairākās jomās ir iespējams veikt uzlabojumus, kā izklāstīts turpmāk un sīkāk pievienotajā dienestu darba dokumentā.

Izvērtējuma vispārīgais secinājums ir tāds, ka Aģentūra ir atzīta par izcilības centru Eiropā un pasaulē. Sagatavotā informācija tiek uzskatīta par attiecīgu, objektīvu, uzticamu un noturīgu. Aģentūras darbības ir svarīgas ES un dažādā mērā valstu līmenī. Tās darbs ir saskaņots ar ES narkotiku politikas mērķiem un ES iestāžu, citu ES aģentūru un starptautisko organizāciju darbu. Aģentūras darba ES pievienotā vērtība ir augsta. Ņemot vērā ierobežotos pieejamos datus, izvērtējumā tika secināts, ka Aģentūra lietderīgi izmantoja cilvēku un finanšu resursus, bet tika konstatēta iespēja veikt vienkāršojumus.

Ir iespējams veikt uzlabojumus saistībā ar tehnoloģisko attīstību (jo īpaši saistībā ar IT rīkiem), tādu izstrādājumu pieejamību, kas būtu vairāk vērsti uz nākotni, attiecībā ar zinātnisko kopienu un vispārējiem speciālistiem un plašas sabiedrības informētību. Varētu uzlabot datu iesniegšanu salīdzināmības un aptverto datu kopu ziņā (jo īpaši par narkotiku piedāvājuma jautājumiem, lai uzlabotu Aģentūras spēju labāk pārraudzīt narkotiku politikas jautājumus saistībā ar piedāvājumu). Pastāv datu paziņošanas pārklāšanās ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroju. Vairāku narkotiku vienlaicīga lietošana un atbalsts dalībvalstīm to valsts narkotiku politikas izvērtēšanā ir jomas, kurās Aģentūras ieguldījums sniegtu pievienoto vērtību. Varētu pastiprināt sadarbību ar trešām valstīm un starptautiskām organizācijām, taču tas jādara atbilstīgi Aģentūras misijai. Novērtējums bija nepārliecinošs attiecībā uz Aģentūras darbības jomas iespējamu paplašināšanu nākotnē, iekļaujot citas likumīgas un nelikumīgas vielas un atkarību veicinošu uzvedību.